

DOKUMENTACE ZÁVĚREČNÉ PRÁCE

VYSOKÉ UČENÍ TECHNICKÉ V BRNĚ

BRNO UNIVERSITY OF TECHNOLOGY

FAKULTA VÝTVARNÝCH UMĚNÍ

FACULTY OF FINE ARTS

ATELIÉR FOTOGRAFIE

STUDIO OF PHOTOGRAPHY

MÉDIUM POCHYBNOSTÍ

MEDIUM OF DOUBT

DIPLOMOVÁ PRÁCE

MASTER'S THESIS

AUTOR PRÁCE

AUTHOR

BcA. Petra Pištorová

VEDOUCÍ PRÁCE

SUPERVISOR

MgA. Ivars Gravlejs

BRNO 2019

OBSAH:

TEXTOVÁ ČÁST

s. 4 - 10

OBRAZOVÁ ČÁST

s. 11 - 12

ÚVOD

Identifikovanie sa, samého seba a uvedomenie si vlastnej identity má zásadný význam v rámci psychického života a života v úlohe umelca. Nájsť vlastné „ja“, identifikovať sa v svete umenia a vizuálne reprezentovať svoje presvedčenie o úvahách fotografie ako umenia. V dnešnom svete, vo svete populárnej masovej kultúry umenia, ktoré sa stáva „primárnou realitou“ každého konceptuálneho umelca je stále náročnejšie vystačiť si sám so sebou a obhájiť si tak svoju identitu, ktorá sa môže zdať neaktuálna a nevyhovujúca nárokom „súčasného“ umenia.

TEXTOVÁ ČASŤ

Počiatok. Na počiatku bolo slovo, tak sa to píše v biblii. Ja by som to videla trochu z iného uhlu a povedala by som, že skôr ako slovo, bol u mnohých iný prejav, ktorý so slovom nemá až zas toľko spoločného. Ja na začiatku vidím čiaru. Už ako malé nemluvňatá si berieme do ruky pastelku a dávame do pohybu zápästie, ktoré na papieri vytvorí obrazec, a jeho počiatkom je čiara. Je to základný stavebný prvok každej kresby.

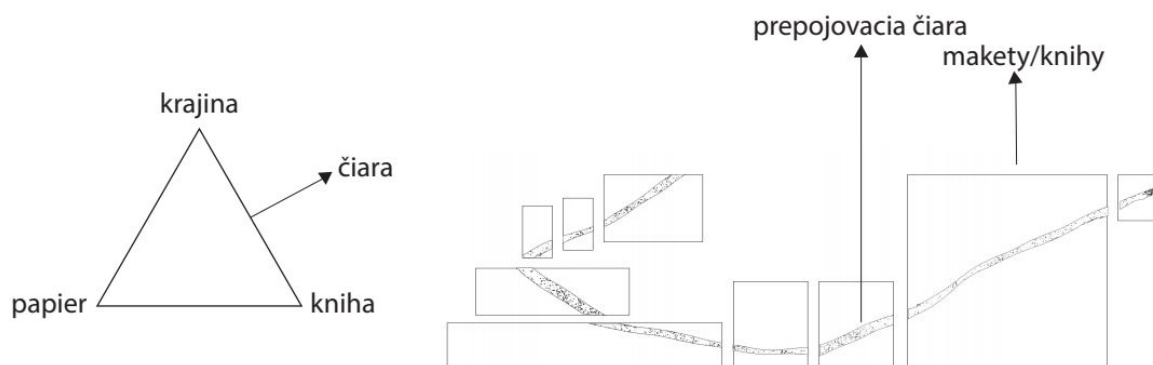
„Stigma počiatku, ktoré lipne na čiarach, naznačuje, že čiara je schopná zastihnúť seba samú aj tvar, ktorému dáva vyvstať, *in statu nascendi*. (je v stave zrodu, vo chvíli tvorenia)“¹

Tento stav je výsledkom vnútorného pudenia, potreby určitého oznámenia. Zanechávame za sebou stopu, ktorá je vrytá na papier, stenu, podlahu či inú plochu, ktorá je schopná poňať tento otláčok. Je vrytá do trávy, zanecháva stopu na oblohe. Dávame tým najavo bol/a som tu. Čiara ako taká je s nami spojená už od narodenie a nie len v zmysle kresby, ale aj v zmysle prirodzeného, prírodou tvoreného otláčku. Celé naše telo je jedným veľkým spletencom čiar, ktoré sa navzájom pretkávajú a tvoria obrazce, ktoré sú originálne a nezameniteľné. Stačí sa pozrieť na dlaň, alebo pod povrch do útrob nášho tela a uvidíme kilometre čiar, vďaka ktorým dokážeme existovať. Čiara nám utvára zmysel, je to počiatok, vďaka ktorému nás nemôže pohltiť prázdnota. Čiara má vždy svoj počiatok, ale nemusí mať koniec. Môže rozdeľovať dva body, alebo naopak prepojiť bod A s bodom B. Pokiaľ však uvažujeme o čiare musíme uvažovať tiež o bode ako počiatočnom stave čiary. Bod, z ktorého čiara vychádza. Čiaru považujem za východzí bod, a bod považujem za počiatok čiary. V tomto momente sa môže zdať, že tak ako čiara, aj bod môže byť zároveň začiatkom. V mojom ponímaní je začiatkom čiara ako útvar, ktorý ma doviedol do bodu, v ktorom som začala vnímať čiaru ako východzí bod pre moju prácu. Začala som maľovať tento útvar a postupne som sa prepracovala až k fotografii.

V tomto procese sa objavujú tri zásadné prvky: papier, kniha a krajina. Pokiaľ vytvorím pomyselný trojuholník a na každom vrchole bude jedna z týchto vecí, vytvorím si tak vyvážený, symetrický vzorec, v ktorom nie je jedna časť povýšená nad tú ďalšiu. Každá jedna časť je rovnako dôležitá a zároveň ani jedna nemôže fungovať bez ďalších dvoch. Dôležitú

¹ JANATA, Michal. *Ustavujúci průběžnost čar*. Zlín: Archa, 2014. 127 s. Archaars; sv. 2. ISBN 978-80-87545-31-7. str.15

úlohu v tomto trojuholníku má taktiež čiara. Čiara je počiatkom, priebehom a zatiaľ nie koncom. Čiara je tvorená súvislým radom za sebou nasledujúcich bodov. Pokiaľ si rozložím túto čiaru a pozriem sa na ňu z blízka, môžem tieto jednotlivé body od seba oddeliť. V tomto prípade ako body, z ktorých sa skladá čiara chápem jednotlivé makety/knihy.

Aby som sama sebe objasňovala a postupne porozumela každej tejto časti, musím sa postupne predierať krajinou, ktorá úzko súvisí s mojím východným bodom, čiarou. Na cestách krajinou za sebou nechávam stopu, čiaru, ktorá časom zmizne, vyprchá a ostane tak dôkazom len v malom, časovo ohraňovanom okamihu, kým sa tráva znovu nepostaví. Skúmať krajinu takú aká je, nezasahovať do nej a byť len pozorovateľom je pre mňa dôležité a musím tak voliť také miesta, v ktorých zanechám len dočasnú stopu. Keď kráčame lúkami, poliami či vysokými húštinami zanechávame za sebou otláčok a krajina sa tak stáva dotknutou. Dnes je skoro nemožné nájsť krajinu, v ktorej by už neboli zanechané otláčky človeka, hlavne u nás v krajine českej či slovenskej. Chôdzu však považujem vo svojej práci za kľúčovú. Akt chodenia krajinou, jej poznávanie a uvedomovanie si jej hodnoty.

Keď som v krajine uvedomujem si svoje ja, som tu a práve teraz. Uvedomenie si svoje bezvýznamnosti ako človeka v porovnaní so svetom, ktorý sa bez človeka úplne zaobíde, svetom, pre ktorého je človek v mnohých ohľadoch len záťažou. Nechcem, aby to znelo príliš ekologicky a ako revolta voči ľudstvu. Je to skôr len pozastavenie sa nad dôležitosťou prírody a jej existencie. Je to svet, na ktorom sme závislí.

Ale späť k čiare. Zanechávanie stôp/čiar v krajine je úzko späté s časovosťou a pomínavosťou. „Pokiaľ sa dá hovoriť o časovosti čiary, je potrebné ju vnímať tiež ako zdroj rozprávania, čo možno konštatovať v náväznosti na Ricceurove tvrdenie, že „čas sa stáva ľudským časom potiaľ, pokiaľ je artikulovaný naratívnym spôsobom a rozprávanie je zmysluplné potiaľ, pokiaľ vyznačuje určité rysy časovej skúsenosti“. V akom zmysle je však čiara naratívnym výkonom? Tvar, ktorý sa vynára oddelením jestvujúceho vyvstavaním zobrazenej veci od nejestvujúceho ne-tvaru pozadia, vnímame v časovej postupnosti. Nie je to len samotný akt vzniku kresby, ktorý má vždy časový priebeh, ale ako časová sa odvíja

hotová kresba pred vnímateľom“.² Z pohľadu časovosti čiary vnímam tento prvok ako akúsi osu či spojovník medzi jednotlivými časťami mojej práce. Tak ako som už spomínala, že čiara sa stala mojím počiatočným bodom, mohla by som ju tiež označiť za štartovaciu čiaru. Akonáhle som sa začala zamýšľať nad tým, čo od svojej práce očakávam a kam chcem, aby to viedlo musela som začať úplne od začiatku. Nechcela som si umelo vytvárať koncept, ktorý by bol „efektnejší“ možno aj viac „trendy“, ale vo svojej podstate nenaplnený. Vytvárať niečo, čomu sama neverím a nútene naplňovať očakávanie inštitúcie, v ktorej sa to tak robí.

Čiara bola prvá a pre mňa najjasnejšia voľba. Začala som maľbou a kresbou, skúšala som suché aj mokré techniky a vďaka pohybu ruky po papieri som si začala uvedomovať čo ma zaujíma. Tvary, štruktúry, rastre, vzory a línie, ktoré je možné nájsť nielen v krajine, ale aj na papieri. Krajina je v tomto zaujímavý fenomén, pretože aj keď to nerobí vedome, jej podoba je v mnohom veľmi estetická. Jednotlivé rastliny používajú farby, veľkosť a tvar ako lákadlo či už pre opelovačov, aby sa mohli rozmnožovať, alebo pokušenie pre prípadnú večeru. Nie však len preto som tak fascinovaná svetom na vôkol.

Krajina dokáže personifikovať a odrážať vnútro človeka bez popisnej nevyhnutnosti. Tak ako čiara dokáže byť naratívna a vypovedať o sebe aj bez nutnosti ďalšieho popisu, aj krajina má tieto vlastnosti.

V mojej práci ma však zaujíma nie len vizuálna stránka, ale sledujem tiež jej hmatateľnosť. Pre uchopenie reality je materiálne najpríhodnejší spôsob ako ju zosobniť. V materiáli sa skrýva pocit, spomienka či asociácia s už prežitým zážitkom. Pri vytváraní tohto projektu som preto tiež uvažovala, ako by som jednotlivé časti mohla spojiť tak, aby boli vizuálne, ale aj myšlienkovy prepojené. Knižná väzba už vo svojom koreni slova predznamenáva čo je jej účelom. Zviazať – spojiť materiál s myšlienkou. Rozhodla som sa pre výrobu niekoľkých makiet knižiek, ktoré reprezentujú jednotlivé skupiny v prírode ako sú voda, rastliny, stromy či zvieratá, ktoré do krajiny neodmysliteľne patria. Tieto jednotlivé skupiny, ktoré ma fascinujú sú prepojené v obalovej časti onou čiarou, ktorá započala moje „bádanie“. Od prvotných malieb a kresieb cez denník až k jednotlivým knižným maketám.

Každá jedna knižka predstavuje malú časť krajiny vonkajšej, ale aj tej mojej, krajiny vnútornej.

Tak ako ja vstupujem do krajiny a prenášam ju do svojho vnútra, chcela by som aby divák vstúpil do mojich kníh a preniesol sa niekam, kde by mu bolo dobre. Nechať sa vtiahnuť do lesa, či namočiť si nohy do vody. Divák vstupuje do diela, pozoruje ho, nahliada na jeho podobu z rôznych uhlov pohľadu. Každá kniha je iná, ale vo svojej podstate sú si všetky dosť podobné.

Fotografie, ktoré sa objavujú v knižkách sú reálne a zobrazujú svet taký aký je. Nie sú manipulované, prikrášené a svetlo je tam, kde vo chvíli stlačenia spúšte bolo. Fotografia je reálna. Vo svojej skutočnosti však nachádza aj určité medzery. Skúsenosť s fotografiou je akoby stret z dvojitého smeru pozornosti: vnímam fotografiu ako fotografiu, a nie ako

2 JANATA, Michal. *Ustavujúci průběžnost čar*. Zlín: Archa, 2014. 127 s. Archaars; sv. 2. ISBN 978-80-87545-31-7. str.96

„realitu“, teda som si vedomý toho, že je produktom „fotografovania“, súčasne s tým však takto zachytenú realitu vidím ako realitu nejako „reálnejšiu“ práve preto, že odhaľuje hĺbku jej „potencialít“. Platí to vždy, akokoľvek v rôznej miere od fotografovania dokumentárnej až po takú, ktorá chce byť „esteticky“ vnímaným dielom.³

Cieľom tejto práce preto nie je urobiť nový objav či vytvoriť súbor, ktorý bude neprekonateľný. Jej cieľom je proces, ktorý však ešte neskončil a tak ako čiara na knihách nemá koniec, ani tento proces nie je u konca.

Prezentujem tak nielen knihy krajín a prírody, ale aj knihy čiar, ktoré sú ich nevyhnutnou súčasťou.

Čiary

Ako prvý krok som si vzala niekoľko papierov, na ktoré som začala kresliť „len“ čiary. S použitím uhlíka, tušu a olejovej farby som vytvárala rovné čiary, v ktorých som nekládla dôraz na estetiku čiar, dôležitý bol ťah rukou po papieri. Línie, ktoré vznikali pomocou uhlíka boli len akousi mechanickou rýchlou čiarou, ktorú najčastejšie používame pri podškrtnutí niečoho dôležitého, rýchle preškrtnutie nevydareného slova pri písaní či prvý ťah pri náčrte štvorca, alebo obdĺžnika. Ruka bola vedená automaticky, bez väčšieho rozmyslu či náznaku akejsi estetizácie tohto ťahu. Zmena prišla s použitím tušu, pri ktorom už bolo oveľa znateľnejšie zaváhanie pri ťahu. Malý otras sa hneď prejavil na papieri a z čiary tak môžeme vyčítať neistotu, zaváhanie a snahu o pomalší precíznejší ťah. Vďaka tejto čiare som zistila, že aj keď môj pôvodný zámer bol skúsiť si len jednoducho nakresliť čiaru a zistiť kam ma to dovedie, už pri jej tvorení som cítila akýsi rozklad vlastnej identity. Gestická vzťahovosť medzi pohybom ruky a psychickým nastavením mysle sa začala odrážať v tejto jednoduchej čiare, v pohybe tak prirodzenom, v nekomplikovanom ťahu. Posledný prišiel na rad olej, na ktorý som miesto štetca použila grafický valček na natieranie farby. Vďaka nemu sa z čiary stala širšia stopa, ktorá sa po zdvihnutí valčeka z povrchu papiera pretvorila na Rorschachov test rozboru osobnosti. V čiare sa objavili moje myšlienkové pochody vidím v nich analýzu osobných rysov. Neistota, zaváhanie a aj ostýchavosť s akou som sa pustila do tohto projektu sa zrazu objavili v čiarach.

Ďalším logickým a pre mňa veľmi prirodzeným krokom sa preto stal obrazový denník.

Denníky

S obrazovými denníkmi som pracovala už v minulosti a tak bolo pre mňa veľmi príjemné sa k nim znovu vrátiť. Vkladanie fotografií, kombinovanie materiálov a akási voľnosť s ktorou som tento obrazový denník tvorila sa stala odrazom mojej záľuby práce so starými vecami, a aj so spomienkami. Mnohé papiere, ktoré sú v denníku použité pochádzajú z čias okolo roku 1955 od starého otca, alebo sú to nájdené papiere z domu Jarmily Glazarovej. Môžem sa len

³ PETŘÍČEK, Miroslav. Fotograf: časopis pro fotografii a vizuální kulturu/.Praha: Dragon Press s.r.o., Klatovy, 2013, 2002-, **dvanáctý**(21), 1-124. DOI: ISSN 1213-9602. ISSN 1213-9602. (str.102)

domnievať, že tieto papiere čakali na napísanie ďalšej knihy či príbehu. O to viac sa však stávajú vzácnejšie, pretože už tieto papiere samotné sú pamäťou. Štruktúry tak typické pre danú dobu. Jemne zažltnutý papier zo starých skicákov či pijací papier, na ktorého okrajoch sa objavovali machule od atramentu.

Po celkovú dobu mojej tvorby som o sebe ako o autorke veľakrát pochybovala a mnohokrát som sa dostala na pomyselné rozcestie, nedôverovala som svojmu prejavu. O tom, s akým typom fotografií pracujem, o aké témy sa zaujímam, či to vôbec ešte niekoho môže zaujímať. Pravdou je, že do sveta fotografie neprinášam nič nového. Nevymyslela som úplne nový prístup k fotografiám vďaka ktorému by sa zmenil pohľad na ponímanie fotografie ako na umenie. Neobjavila som nové techniky či nové postupy. Aj napriek tomu som však v tejto chvíli o svojej práci presvedčená. Pracujem s fotografiou tak ako je to pre mňa prirodzené a vracanie sa k tradíciám tohto média a k jej materiálnej podstate je taktiež dôležité.

V dnešnom digitálnom svete o to dôležitejšie. Akonáhle sa vypne prúd všetko virtuálne zmizne, stratí sa do zabudnutia. Naopak to čo držíme v ruke si uchováva svoju pamäť po generácie. Akokoľvek rýchlo ide svet dopredu, potreba niečoho hmatateľného tu bude stále.

Fotografia je pre mňa pamäť, je komunikačný prostriedok, niečo, bez čoho si neviem predstaviť svoj život. Tvorba je pre mňa nutnosť a vnútorná potreba. V minulosti som sa potýkala s mnohými vnútornými problémami, (ktoré som zhrnula v mojej bakalárskej práci venujúcej sa téme rodiny) a fotografia sa stala prostriedkom nie na ich vyriešenie, ale zvládanie. Je to akýsi psychoterapeutický nástroj spolu s ručnými prácami. Fotografické denníky pomáhajú sústrediť sa na niečo úplne iné, vidieť svet inak. Z iného uhla, z odlišnej perspektívy. Je to niečo ako keď sedíte a čítate knihu, ktorá vás na prvý pohľad zaujme, ale v priebehu sa príbeh stáva miestami nie natoľko zaujímavý, že dokáže udržať vašu pozornosť. Čítate text, pokračujete stránku za stránkou, ale v hlave vám pritom ide úplne iný príbeh. Je to ako by sme sa presunuli do iného sveta. „Pri raňajkách sa často dostavuje nepozornosť, ktorej dobre známym dôsledkom býva pustená a prevrátená šálka. Táto neprítomnosť ducha trvá niekoľko sekúnd, jej začiatok aj koniec prichádza náhlo. Zmysli zostávajú bdelé, sú však uzavreté vonkajším vnemom. Koniec nepozornosti je rovnaký ako jej začiatok, na prerušenú vetu alebo gesto naviažeme v mieste, kde boli prerušené, vedomý čas sa automaticky zlepí a vytvorí súvislý čas bez zjavného prerušenia.“⁴ Tento stav, toto prerušenie času, návšteva iného sveta sú denníky. Vidíme niečo v prítomnom čase, čo sa už odohralo, ale zároveň nás to ťahá niekam, kde sme ešte neboli, niekam do medzicasu a vďaka týmto obrazom sa zároveň dostávame do myšlienok autora.

4 VIRILIO, Paul. *Estetika mizení*. Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2010. 110 s. ISBN 978-80-87378-21-2.(str.9)

Pre mňa je to prostriedok ako nahliadnuť do svojho vnútra, zameriavať sa na to čo ma naplňuje a vidieť svet obrazmi, ktoré sú pre mňa dôležité, a ktorými si zosobňujem svet. Obrazy, ktoré sú síce v určitom smere redukované pre diváka, ale aj vďaka tomu môže divák z denníka poznať aký autor je. Či je otvorený, extrovertný, nebojí sa ukázať svetu aj svoje najhlbšie myšlienky a podeliť sa o celé svoje ja, alebo je to človek introvertnejší, nesmelejší a dôkladne uvažuje nad tým, čo chce a čo nechce divákovi ukázať. Do istej miery je to ostých či vrodená plachosť.

Aj preto má čiara v denníku svoje miesto. Je to dráha, cesta, kormidlo smerujúce z bodu A do bodu B, aj keď bod B môže byť v nedohľadne. Dôležitá je cesta.

Krajiny, rastliny, vody a vzduch

Krajina sama o sebe je veľmi atraktívna, avšak nie len v jej estetickej rovine, ale hlavne v rovine duchovnej. Veľa ľudí v nej nachádza pokoj, odpočinok alebo je to útek z každodennej reality. Krajinou nazývam nie len lesy, hory a lúky, ale aj záhradky. Predsa len je to koľkokrát záhradkárska kolónia ako prvá zastávka jarných teplých dní panelákových obyvateľov. Radosť, ktorá prichádza s prvým zabodnutým prstom do hliny a vytrhávaním prvých plevelov.

Na cestách krajinou si uvedomujem akú veľkú a dôležitú úlohu hrá krajina v mojom živote. Čo v krajine pociťujem a ako ju vnímam, vystihla Tereza Kabůrková vo svojej knihe *Hory a vody, zátiší a nebe* keď odpovedá na otázky čo si všímam v krajine, ako ju vnímam, a mám pocit, akoby mi hovorila z duše:

„Myslím, že sa to nesie vo viacerých rovinách. Že si uvedomujem, že ja som v tej krajine, je tam to bytie v krajine a spriaznenie s prírodou, cítim sa jej súčasťou. Keď budem používať tie slová ako jednota a tak ďalej. Potom je tam ten vizuálny zážitok, ten estetický, ktorý je založený na svetle a farbách. *Pritom nemáš takmer žiadne farebné krajiny...*

Tak tie farby ja vnímam na mieste, ale nepotrebujem ich na fotke. Respektíve to prevediem do tých šedých. ... škálu šedých mám čím ďalej radšej. Myslím, že už je to moja najobľúbenejšia farba.“⁵

Fotografovať krajinu a je pre mňa každodennou súčasťou. V krajine sa cítim slobodná. Nemusím čeliť ľuďom, ktorý ma veľakrát desia, nemusím sa za nič ospravedlňovať či obhajovať si svoje rozhodnutia. Krajina je pokorná a veľkorysá. Nevadí keď tu človek len tak sedí a díva sa. Je tam ticho, klud a priestor, ktorý je plný a zároveň prázdny. Nemusím sa s nikým rozprávať, som jej súčasťou. Myslím, že do krajiny chodím tiež z dôvodu jej energie. Človek sa v nej dokáže nabiť veľkou dávkou pozitívnej energie aj keď je paradoxné, že mnohé z mojich krajín pôsobia skôr kludne, melancholicky až akosi opustene. Neviem či je

⁵ KABŮRKOVÁ, Tereza. *Hory a vody*. Překlad Markéta Kabůrková a Hana Navrátilová. Brno: Tiskárna Helbich, a.s., 2015. 68 nečíslovaných stran. ISBN 978-80-906018-5-7.

to dané mojím aktuálnym vnútorným nastavením, alebo je to skrátka môj vizuálny jazyk, ktorý sa do krajiny dostáva bez môjho vedomia.

V krajine ma zaujíma tiež jej symbolika a rôzne personifikácie, ktoré dokáže pojať. Vlastne len málokedy sa v mojich krajinách objaví človek. Je to skôr výnimka ako pravidlo. Personifikácie vidím v lesoch, v ohnutých stromoch, vičuhujúcom jednotlivcovi nad skupinou ostatných.

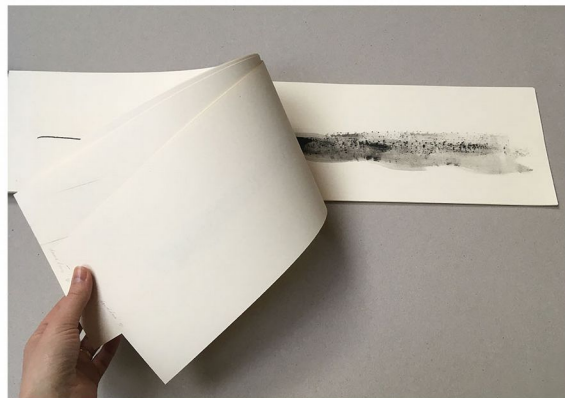
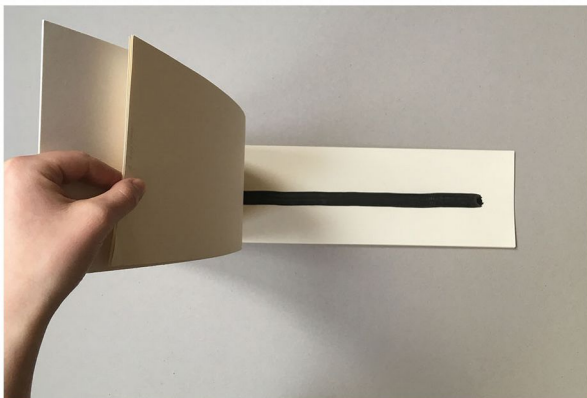
Voda je zas pre mňa predstaviteľom času. Voda je neúnavná a hbyť, ale aj pokojná a kľudne vyčkávajúca na búrku, ktorá sa priženie. Zimu dokáže prečkať pod krustou, ktorú si vytvorila na jej ochranu.

Nechcem príliš sklzávať k poetickosti, ktorá nie je predmetom tejto práce. Snažím sa tým len povedať ako veľmi je pre mňa krajina dôležitá a že práca s jej nuansy je niečo, čo je pre moju tvorbu nevyhnutné a myslím, že aj charakteristické. Nechcem pracovať s nafúknutými témami, ktoré mi nie sú vlastné a udržiavať sa tak v svete konceptu, ktorý by som nemohla naplniť. Aj keď úprimne povedané, všetko čo vytvárame je konceptuálne. Záleží len na tom, z akého uhlu pohľadu sa na danú vec budeme pozeráť a akým spôsobom tú vec uchopíme.

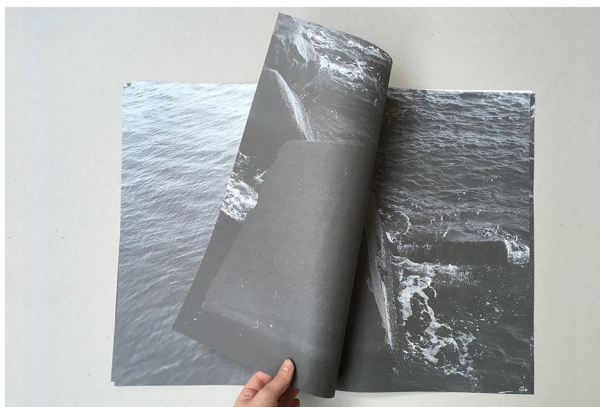
ZÁVER

Vo svojej textovej časti som sa snažila popísať charakter môjho projektu a vysvetliť na jednotlivých príkladoch akým spôsobom pracujem a čo je pre moju prácu dôležité. Popísala som moje východzie body a prepojenie jednotlivých častí s myšlienkovým základom tohto projektu. Keďže projekt je stále v procese a nie je definitívne ukončený je pre mňa dôležité nad touto témou stále uvažovať a snažiť sa tiež hľadať nové podnety. Práca s fotografiou nie len krajiny a práca s rôznymi materiálmi sa pre mňa stala dlhodobou záležitosťou a verím, že tento magisterský projekt bude ďalšou zaujímavou a obohacujúcou skúsenosťou.

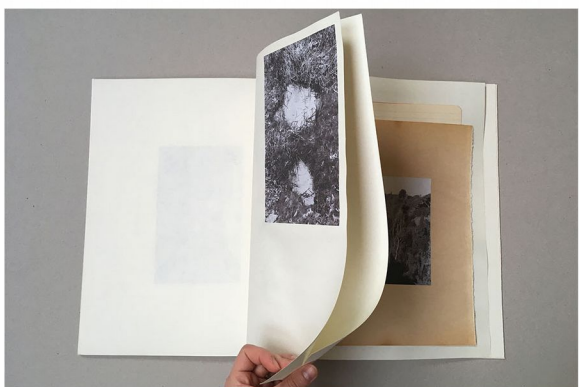
OBRAZOVÁ ČASŤ

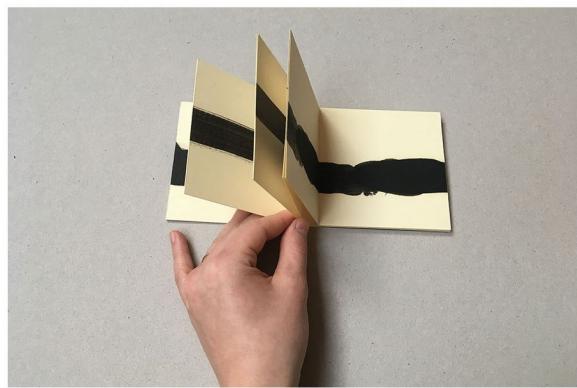
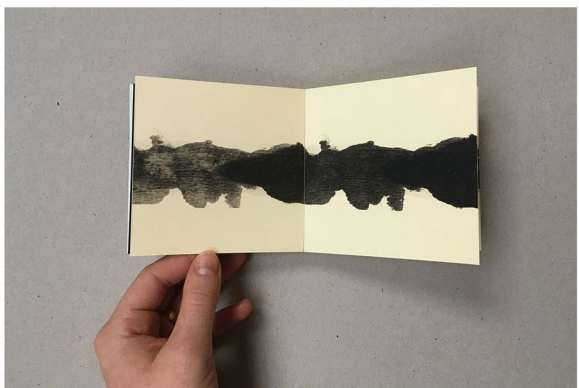
Maketa č.1

Maketa č.2

Maketa č.3

Maketa č.4